

Målnummer: Ö5389-09 **Avdelning:** 1

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2010-10-26

Rubrik: En 47-årig ensamstående kvinna med en månadsinkomst som socialsekreterare om 20 000 kr, förfallna skulder om 350 000 kr och icke förfallna studieskulder om 280 000 kr har inte befunnits kvalificerat insolvent och har därför inte beviljats skuldsanering.

Lagrum: 4 § skuldsaneringslagen (2006:548)

Rättsfall: NJA 1997 s. 229

REFERAT

Kronofogdemyndigheten

A.-C.E. ansökte hos Kronofogdemyndigheten om skuldsanering. Skuldsanering inleddes den 24 oktober 2008.

Kronofogdemyndigheten upprättade ett förslag till beslut som översändes till samtliga borgenärer. I förslaget anfördes bl.a. följande.

Personliga och ekonomiska förhållanden

A.-C.E:s totala skuldbörda uppgår till 629 098 kr, varav 291 101 kr avser studieskulder till Centrala Studiestödsnämnden (CSN).

A.-C.E:s skulder avser bl.a. obetalda banklån och kontokrediter samt skulder för övrig konsumtion. Skulderna har uppkommit i huvudsak på 1980-talet.

Av studieskulderna till CSN avser 281 814 kr skulder som inte har förfallit till betalning. Dessa skulder omfattas inte av skuldsaneringen. CSN kommer att bevilja henne anstånd med de årsavgifter som förfaller till betalning under skuldsaneringsperioden.

Av ansökan får förstås att A.-C.E:s betalningssvårigheter började i början av 1990-talet p.g.a. arbetslöshet. Hon var arbetslös under långa perioder innan hon började studera år 1999. Hon läste in grund- och gymnasieskola och började studera till socionom vid Lunds universitet år 2001. A.-C.E. avslutade sina studier år 2006 och arbetar sedan dess inom sitt yrkesområde.

A.-C.E. arbetar som socionom på ett gruppboende. Hon har ett schemalagt arbete och måste arbeta ibland även nattetid. Hon innehar därför en tjänst på cirka 90 %. Hennes inkomst består av grundlön och av ersättning för obekvämt arbetstid (Ob-tillägg).

A.-C.E. är ensamstående och bor i en hyrd bostad.

A.-C.E:s inkomst uppgår till cirka 22 039 kr per månad före skatt. Inkomsten avser grundlön om 20 739 och Ob-tillägg om cirka 1 300 kr per månad. A.-C.E:s taxerade årsinkomst år 2007 har varit något högre än den nu aktuella inkomsten. Att inkomsten senaste året varit högre beror på tillfälliga omständigheter såsom övertidsarbete.

A.-C.E:s månatliga utgifter avser skatt om 5 372 kr, hyra om 5 675 kr, vanliga levnadskostnader om 4 549 kr, kostnader p.g.a. sjukdom om 225 kr, kostnader

för resor till och från arbete om 690 kr och kostnader för avgifter till arbetslöshetskassan om 150 kr.

A.-C.E. saknar tillgångar av sådant värde att hon ska ta dem i anspråk för betalning av sina skulder.

A.-C.E. har haft utmätning i sin inkomst sedan år 2006. Hon uppger att hon har betalat på sina skulder även genom frivilliga betalningsplaner med de flesta fordringsägare.

Kronofogdemyndighetens bedömning

Beträffande följande omständigheter har Kronofogdemyndigheten funnit anledning att särskilt redogöra för hur bedömningen har skett.

För att en gäldenär ska beviljas skuldsanering krävs enligt 4 § första stycket skuldsaneringslagen att

1. hon är på obestånd och så skuldsatt att hon inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid (s.k. kvalificerad insolvens) och att
2. det är skäligt med hänsyn till hennes personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas henne.

Båda dessa rekvisit måste vara uppfyllda för att skuldsanering ska kunna beviljas.

Av förarbetena till skuldsaneringslagen (prop. 1993/94:123 s. 92) framgår att med uttrycket överskådlig tid menas att prognosen ska sträcka sig långt fram i tiden.

Hur många år framåt som prognosen kan bli gällande blir ytterst beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Insolvensutredningen uttryckte saken så att betalningsförmågan kan antas vara - om än inte permanent - så bestående i ett längre tidsperspektiv fem till tio år. (Skuldsaneringslagen, En kommentar till 2006 års lag, Trygve Hellners och Mikael Mellqvist, s. 66 ff.)

- - -

A.-C.E. har ett schemalagt arbete och arbetar även nattetid. Hon innehar en tjänst på cirka 90 % och får, förutom grundlön, även ersättning för obehövlig arbetstid. Några större förändringar av de ekonomiska förhållandena, utöver de vanliga löneförhöjningarna, är därmed inte att vänta. Hänsyn måste också tas till, om skuldsanering inte beviljas, att A.-C.E. varje år kommer att få betala grundavgifter för varje mål som går till Kronofogdemyndigheten för indrivning vilket blir betydande belopp. Vidare måste hon även betala årsavgifterna på sina studieskulder till CSN, cirka 2 000 kr per månad.

Vid beräkningen av A.-C.E:s betalningsförmåga råder andra förhållanden än de vid beräkningen av hennes reella insolvens. Vid inledandet av skuldsaneringen har räntorna som löper på hennes skulder frysts. Därför är det lätt att förledas att tro att A.-C.E. kan betala en så stor del av sin skuldbörda att hon inte uppfyller kravet på kvalificerad insolvens. Denna beräkning skiljer sig från Kronofogdemyndighetens insolvensbedömning som utförs med beaktande av rådande ekonomiska förhållanden, som således "skapats" genom inledandet av skuldsaneringen och den därigenom åtföljande räntefrysningen och att CSN beviljar anstånd med de årsavgifter som förfaller till betalning under den tid skuldsaneringen löper. Skulle räntorna däremot löpa på som vanligt och A.-C.E. måste betala även årsavgifter till CSN är hon alltså kvalificerat insolvent.

A.-C.E. har varit överskuldsatt sedan 1980-talet. Hon har haft utmätning i sin inkomst, i vart fall sedan 2006, och har betalat på skulderna även genom egna betalningsplaner. Hennes långvariga oförmåga att betala på sina skulder talar

för att hon även i fortsättningen kommer att ha svårt att betala sina skulder.

Med hänsyn tagen till vad som ovan anförts gör Kronofogdemyndigheten den bedömningen att det kan antas att A.-C.E. inte kommer att kunna betala sina skulder inom en överskådlig tid. Kravet på kvalificerad insolvens är därmed uppfyllt.

Enligt förarbetena till skuldsaneringslagen framgår att en totalbedömning ska göras där samtliga omständigheter som rör gäldenärens ekonomi och dennes personliga förhållanden ska beaktas.

A.-C.E:s skuldbörda har uppkommit på 1980-talet. Skuldernas ålder utgör inte något hinder mot en skuldsanering. Vidare har hon försökt att göra rätt för sig genom att skaffa sig en utbildning och ett arbete och därmed en relativt hög inkomst. Vidare har A.-C.E. haft utmätning i sin inkomst, i vart fall sedan 2006, och har betalat på skulderna även genom egna betalningsplaner. Hon betalar även genom detta förslag ytterligare cirka 88 % av sina skulder. Mot bakgrund av detta och med hänsyn till A.-C.E:s personliga och ekonomiska förhållanden anser Kronofogdemyndigheten, vid en samlad bedömning, att A.-C.E. uppfyller kraven för skuldsanering och att hon bör beviljas skuldsanering i enlighet med detta förslag.

Villkor för skuldsaneringen

Samtliga fordringar enligt bilaga 1 (återges ej här) ska med, med nedan angivet undantag, lika rätt omfattas av skuldsaneringen.

CSN:s skuld om 281 814 kr som inte är förfallen till betalning skall, med stöd av 7 § andra stycket skuldsaneringslagen och med hänvisning till förarbetena (prop. 1993/94:123 s. 119) inte omfattas av skuldsaneringen. Samtliga fordringar enligt bilaga 1 ska med lika rätt omfattas av skuldsaneringen.

Förslaget om skuldsanering bygger på att CSN beviljar anstånd med årsavgifter som förfaller till betalning under den tid skuldsaneringen löper.

Betalningsförmåga

Ett sammanlagt belopp om 304 679 kr ska fördelas proportionellt mellan de fordringar som omfattas av skuldsaneringen. Detta innebär att dessa fordringar sätts ned till cirka 87,73 % av de anmälda skuldbeloppen.

A.-C.E:s betalningsförmåga har bestämts till 5 078 kr per månad. - - -

Betalningsplan

Betalning ska ske enligt bilaga 1 vid sammanlagt 60 betalningstillfällen. Betalningsplanen ska löpa under fem år med början den 31 mars 2008 och med sista betalningstillfälle den sista februari 2013.

- - -

Kronofogdemyndigheten meddelade den 25 mars 2009 följande beslut:

Skäl

Kronofogdemyndigheten har den 5 februari 2009 till samtliga borgenärer översänt förslag till beslut om skuldsanering, se bilaga 1. Samtliga borgenärer är delgivna förslaget.

Samtliga borgenärer som omfattas av skuldsaneringen ska anses ha godtagit förslaget.

På grund härav beslutas om skuldsanering i enlighet med bifogat förslag.

Beslut

Kronofogdemyndigheten beslutar om skuldsanering för A.-C.E. enligt 21 § första stycket skuldsaneringslagen (2006:548). De fordringar som omfattas av skuldsaneringen, vad som ska gälla för dem och vilket belopp som ska fördelas mellan borgenärerna framgår av den bifogade betalningsplanen.

Stockholms tingsrätt

Centrala studiestödsnämnden (CSN) överklagade Kronofogdemyndighetens beslut i Stockholms tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle avslå A.-C.E:s ansökan om skuldsanering.

A.-C.E. bestred ändring.

Tingsrätten (tingsfiskalen Linda Billung) meddelade den 3 juli 2009 följande beslut:

Skäl

Tingsrätten finner inte skäl att frångå den bedömning som Kronofogdemyndigheten har gjort.

Slut

Tingsrätten avslår överklagandet.

Svea hovrätt

CSN överklagade tingsrättens beslut i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle avslå A.-C.E:s ansökan om skuldsanering. Som grund för överklagandet anförde CSN att A.-C.E. inte kunde anses kvalificerat insolvent och att hon därmed inte var berättigad till skuldsanering.

A.-C.E. bestred ändring.

Övriga 18 borgenärer bereddades tillfälle att yttra sig. Handelsbanken Finans AB anslöt sig därvid till vad CSN anförde.

Hovrätten (hovrättslagmannen Kristina Boutz, hovrättsrådet Ulrika Ihrfelt samt tf. hovrättsassessorn Carl Rosenmüller, referent) anförde i beslut den 12 november 2009:

Skäl

Skuldsaneringslagens insolvensbegrepp är detsamma som det i konkurslagen. Med insolvens förstås att gäldenären inte kan betala sina skulder allteftersom de förfaller. En första förutsättning för att beviljas skuldsanering är att gäldenären är kvalificerat insolvent med vilket förstås att gäldenären dels inte kan betala sina skulder allteftersom de förfaller, dels att denna oförmåga kan antas bestå i ett längre tidsperspektiv. Endast om det kan konstateras att prognosen är sådan att gäldenären även långt fram i tiden kommer att vara insolvent får det kvalificerade insolvensrekvisitet anses uppfyllt. Hur många år insolvensen ska bestå har dock inte reglerats i lag.

Insolvensutredningen har i sammanhanget nämnt en tid om i vart fall fem till tio år (se SOU 1990:74 s. 275), medan det i senare förarbeten inte anges något preciserat tidsperspektiv. Istället sägs att kvalificerad insolvens innebär att det i princip inte ska gå att se att insolvensen någonsin kommer att upphöra. Går det härvid inte att göra en någorlunda säker prognos ska skuldsanering inte beviljas (se prop. 1993/ 94:123 s. 92 och 197). Det kvalificerade insolvensrekvisitet bör vidare innebära att en nettoskuldbörda om ett par hundratusen kronor för en person med fast och regelbunden

arbetsinkomst normalt är för liten för att skuldsanering ska komma i fråga (a. prop. s. 93).

A.-C.E. är 46 år gammal och anställd som socialsekreterare. Hennes förfallna skulder uppgick vid tiden för ansökan till cirka 350 000 kr. Av ingivet anställningsbeslut framgår att A.-C.E:s månadslön för heltid är 22 970 kr och att A.-C.E. arbetar 75 % deltid. Under både 2007 och 2008 var hennes bruttoinkomst dock cirka 25 800 kr respektive 22 900 kr i månaden vilket A.-C.E. förklarar med att hon arbetat övertid och på obekvämlig arbetstid.

A.-C.E. har under de två senaste åren kunnat uppbära en högre lön än motsvarande 75 % deltid och det borde enligt hovrätten även i fortsättningen vara möjligt för henne att dryga ut sina inkomster genom att arbeta på obekvämlig arbetstid eller genom att ta extrapass.

Med det betalningsutrymme som Kronofogdemyndigheten kalkylerat med - drygt 5 000 kr per månad - skulle A.-C.E. kunna betala av nära 88 % av de skulder som omfattas av skuldsaneringen. Enligt hovrätten utgör detta en mycket hög andel av den totala skulden. De skulder som inte är förfallna utgörs av CSN-lån och hovrätten finner att dessa inte i nämnvärd utsträckning bör påverka bedömningen av A.-C.E:s insolvens.

Vid en samlad bedömning av A.-C.E:s totala skuldbörda, hennes ålder och arbetsförmåga finner hovrätten att hon inte kan anses kvalificerad insolvent. Förutsättningarna för att bevilja henne skuldsanering brister därför och överklagandet ska bifallas.

Slut

Hovrätten upphäver Kronofogdemyndighetens beslut att bevilja A.-C.E. skuldsanering.

Högsta domstolen

A.-C.E. överklagade och yrkade att HD skulle med ändring av hovrättens beslut fastställa Kronofogdemyndighetens beslut om skuldsanering.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) bestred ändring. Av borgenärerna anslöt sig Handelsbanken Finans AB och Lindorff Sverige AB till CSN:s ståndpunkt. Övriga borgenärer förklarade att de inte hade något att anföra eller avhördes inte.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Ulf Lundqvist, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

1. Sedan Kronofogdemyndigheten beslutat om skuldsanering där klaganden enligt planen ska betala ca 5 000 kr per månad (88 % skuldtäckning) har beslutet överklagats av CSN under åberopande av att klaganden inte är kvalificerad insolvent. Enligt CSN kan klaganden betala alla sina skulder inom loppet av fem år och nio månader eller knappt ett år senare än vad beslutet om skuldsanering avser.

2. Av handlingarna i målet framgår att klaganden är 47 år gammal och utbildad socionom utan försörjningsbörda och hinder mot förvärvsverksamhet i övrigt. Fasta inkomster finns, som emellertid inte är på heltid utan uppgår brutto till ca 20 000 kr/månad på 85 % (jfr NJA 1996 s. 548, 1997 s. 229 och 2003 s. 437).

3. Vad som förstås med att klaganden inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid framgår inte av lagtexten. Uttalanden i förarbetena till lagstiftningen ger närmast vid handen att förhållandet ska vara

bestående, men inte permanent (jfr prop. 1993/94:123 s. 197).

4. Vid den bedömningen bör man beakta löneutvecklingen under den tid processen pågått som ett bevisfaktum, särskilt som denna får antas spegla förhållandena inom den bransch där klaganden är verksam. När ansökan om skuldsanering kom in i september 2008 uppgav klaganden en bruttolön på ca 23 700 kr/månad. Vid målets avgörande i HD drygt två år senare ligger den på ca 20 000 kr/månad och har däremellan enligt handlingarna varit nere på 17 000 kr/månad vid hovrättens prövning av målet. Klaganden har i HD uppgett att det är svårt att fylla ut deltiden till heltidsarbete och att det inte kan antas att ytterligare inkomster kommer att tillföras hennes ekonomiska förmåga. I målet har klaganden gett in anställningsbevis till styrkande av sina anställningsförhållanden.

5. Mot denna bakgrund och med beaktande av det rådande läget på arbetsmarknaden får därmed klagandens nu fasta inkomst om ca 20 000 kr/månad läggas till grund för bedömningen av hennes framtida ekonomiska förmåga.

6. Vid en samlad prövning kan klaganden inte antas ha förmåga att betala sina skulder, som uppgår till ca 350 000 kr, inom en överskådlig tid. Klaganden är på obestånd och det är skäligt att skuldsanering beviljas henne.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens beslut fastställer HD Kronofogdemyndighetens beslut.

HD (justitieråden Marianne Lundius, Per Virdesten, Lena Moore, Göran Lambertz, referent, och Johnny Herre) meddelade den 26 oktober 2010 följande slutliga beslut:

Skäl

1. På ansökan av A.-C.E. beslutade Kronofogdemyndigheten den 25 mars 2009 om skuldsanering för henne. CSN överklagade beslutet. Tingsrätten avslög överklagandet. CSN överklagade till hovrätten, som upphävde Kronofogdemyndighetens beslut om skuldsanering.

2. De skulder som omfattades av skuldsaneringen uppgick till 347 284 kr. En skuld till CSN om 281 814 kr, som inte var förfallen till betalning, undantogs. Skuldsaneringen byggde enligt beslutet på att CSN, i enlighet med sitt åtagande vid en eventuell skuldsanering, skulle bevilja A.-C.E. anstånd med betalningar på studieskulden. Den betalningsplan som fogades till beslutet om skuldsanering innebär att A.-C.E. under fem år ska betala cirka 88 procent av skuldbeloppen, totalt 304 679 kr, genom att erlägga månadsbetalningar om drygt 5 000 kr till borgenärer angivna i planen.

3. En grundtanke med skuldsaneringsinstitutet är att saneringen ska omfatta sådana skulder som bedöms inte kunna bli betalda och att borgenärerna därmed inte ska behöva drabbas av någon reell förlust. Skuldsanering får, under vissa förutsättningar, beviljas en gäldenär som är på obestånd och så skuldsatt att han eller hon inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid, s.k. kvalificerad insolvens (4 § första stycket 1 skuldsaneringslagen, 2006:548). Enligt lagmotiven innebär detta att betalningsoförmågan ska antas vara, om än inte permanent, bestående i ett längre tidsperspektiv. Det ska därför i princip inte gå att se att insolvensen någonsin kommer att upphöra. En nettoskuldbörda som inte uppgår till mer än ett par hundratusen kronor för en person med fast och regelbunden inkomst ansågs enligt samma lagmotiv normalt vara för liten för att skuldsanering ska komma i fråga. (Prop. 1993/94:123 s. 92 f. och 197, jfr också NJA 1997 s. 229.)

4. Frågan i målet är om A.-C.E. uppfyller kravet på kvalificerad insolvens. I den prognos som ska göras beträffande den framtida betalningsförmågan ska skuldsättningen beaktas liksom gäldenärens aktuella inkomst och vad som kan antas när det gäller gäldenärens framtida inkomstmöjligheter. Hänsyn måste också tas till betalningar som ska göras på skulder som inte förfallit till betalning och som därför inte ingår i den beslutade skuldsaneringen, såsom här beträffande A.-C.E:s studieskulder. Beaktas ska också att skulden, till skillnad från när skuldsanering beviljas, årligen ökar med ytterligare räntor beräknade på kapitalskulden (jfr 7 § första stycket andra meningen skuldsaneringslagen och prop. 1993/94:123 s. 200). Av utredningen i målet framgår att cirka en fjärdedel av beloppet 347 284 kr utgjordes av kapitalskulder och återstoden av upplupna räntor och avgifter fram till dagen för beslutet att inleda skuldsanering. Uppgift finns om gällande räntesatser för knappt hälften av skulderna och merparten av dessa hade vid skuldsaneringsbeslutet en räntesats på omkring 24 procent.

5. A.-C.E. är 47 år gammal och har sedan år 2006 en socionomexamen. Hon är ensamstående och saknar försörjningsbörd. Det har upplysts att hennes aktuella inkomst är 19 900 kr i månaden med tillägg av ersättning för obekvämt arbetstid med cirka 400 kr i månaden och att hon har en fast tjänst som socialsekreterare med 85 procents arbetstid. Enligt A.-C.E. innebär den fasta tjänsten att hon inte har samma möjligheter att ta extrapass som vid tidpunkten för Kronofogdemyndighetens beslut, då hennes samlade inkomst var cirka 22 000 kr i månaden. Ingenting är känt som skulle inverka negativt på hennes förmåga att försörja sig genom arbete i yrket.

6. Vid prognosen avseende A.-C.E:s framtida betalningsförmåga är det naturligt att utgå från hennes aktuella inkomst och från ett antagande om en normal löneutveckling. I ett sammanhang som detta bör man också kunna utgå från att hon åtminstone på längre sikt bör kunna arbeta på heltid och att hon kommer att arbeta fram till pensioneringen. Hennes förmåga att göra betalningar på skulderna kan därför antas bli god och betalningsutrymme öka med åren. Det står klart att betydande delar av betalningarna under många år kommer att avse upplupna räntor, men inom en överskådlig framtid kommer hon att ha möjlighet att börja betala av på kapitalbeloppen. Det gäller även med beaktande av vad hon ska betala per månad för sina studieskulder. För dessa finns också vissa möjligheter till uppskov i form av nedsättning av de belopp som ska betalas varje år (se 4 kap. 14 § studiestödslagen, 1999:1395).

7. Vid bedömningen av vilket utrymme A.-C.E. har för att betala av sina skulder måste, vid en prognos av förevarande slag, ett högre belopp reserveras för hennes egen försörjning än vad som gäller vid en tidsbegränsad skuldsanering (jfr 9 § andra stycket skuldsaneringslagen och t.ex. prop. 2005/06:124 s. 48). Det står klart att A.-C.E:s skuldsättning om inget oförutsett inträffar kommer att bestå under många år. Hennes betalningsutrymme får likväl anses vara så pass stort att skulderna, trots det årliga räntepåslaget, kan beräknas minska över tid och det torde inte vara omöjligt för henne att, bortsett från studielånet, vara skuldfri på åtminstone 15 års sikt. Med gällande regler kommer hon om cirka 20 år inte att ha några studieskulder kvar (4 kap. 21 § tredje stycket studiestödslagen). Mot den angivna bakgrunden är det inte i dag möjligt att säga att hon skulle sakna förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid i den mening som ska läggas i detta uttryck.

8. A.-C.E. kan alltså inte anses för närvarande uppfylla kravet enligt 4 § första stycket 1 skuldsaneringslagen på kvalificerad insolvens. Hovrättens beslut ska därför fastställas.

HD:s avgörande

HD lämnar överklagandet utan bifall.

HD:s beslut meddelat: den 26 oktober 2010.

Mål nr: Ö 5389-09.

Lagrum: 4 § skuldsaneringslagen (2006:548).

Rättsfall: NJA 1997 s. 229.

Sökord: Skuldsanering; Kvalificerad insolvens
